

סיפורו של מרצה מצטיין פרופ' אייל נווה – החוג להיסטוריה כללית

פרופ' אייל נווה מלמד בחוג להיסטוריה ובפקולטה למשפטים. הקורסים שהוא מלמד מגוונים מבחינת גודלם: קורסים גדולים (150 – 250 תלמידים), בינוניים (כ- 80 תלמידים) וקטנים (30 – 40 תלמידים).

פרופ' נווה מקבל בקורסים מכל הגדלים משובים מעולים מהסטודנטים. נציג שתי דוגמאות:

שם הקורס: המאה האמריקאית

משוב הסטודנטים לקורס בשנת תשס"ו

שם הפריט	דירוג
מס' נרשמים	246
מס' משיבים	130 (53%)
הערכה כללית של המרצה	6.36
הערכה כללית של הקורס	6.10
השיעורים היו מאורגנים	6.44
השיעורים היו בהירים	6.44
השיעורים היו מעניינים	6.19
השיעורים עוררו אתגר אינטלקטואלי	5.54
תגובות המרצה לשאלות והערות היו חיוביות	6.41
יחס המרצה לתלמידים היה חיובי	6.45
זמינות המרצה מחוץ לשיעורים	5.75
חומר הקריאה תרם ללמידה בקורס	5.85
עבודות הבית תרמו ללמידה בקורס	5.86
התרגיל/מעבדה תרמו ללמידה בקורס	6.09
רמת התיאום בין התרגיל/מעבדה להרצאות	6.00
אתר הקורס תרם ללמידה בקורס	6.01

למרות הגודל העצום של הקורס, הדירוגים גבוהים ביותר. הטבלה מצביעה על הערכות גבוהות מאד בארבעת ממדי ההוראה העיקריים: ארגון, בהירות, עניין ותקשורת חיובית עם הסטודנטים. ההערות שרשמו הסטודנטים על קורסים שונים שאייל מלמד מעידות על התלהבות רבה מהמרצה ומהאווירה בשיעור. התייחסות מיוחדת ניתנת לרמת העניין בשיעור. לדוגמה:

- המרצה מכניס אותך לראש של התקופה הנלמדת. השיעורים מעניינים, מרתקים, מלאי הומור. שליטה מוחלטת בחומר. גם אם לא מסכימים עם המרצה, הוא מציג אינטרפרטציה מגובשת. בשביל שיעורים כאלה שווה להגיע לאוניברסיטה.
- המרצה מעניין ומעביר את השיעורים בצורה פיקנטית. הקורס הכי מעניין שהיה לי השנה ואחד המעניינים בתואר – ואני בכלל סטודנט לאדריכלות...
- מרצה פשוט מצוין, אפילו הנושא הכי יבשושי נשמע מפיו מעניין. הקורס מרחיב ידע בצורה מפתיעה.
- אייל נווה מרצה מעולה, כריזמטי, מעביר את רוח התקופה בצורה בהירה ואמינה, תוך שמירה על רצף הגיוני של הצגת הדברים.
- התרגול היה למעשה דיון בהנחיה, דפוס לימוד שלא נתקלתי בו עד כה. זה מאפשר לסטודנטים אפשרות לדבר ולהתבטא, דבר שכמעט אינו אפשרי במסגרות אחרות.
- סוף סוף תרגיל שבו באמת ניתן דגש על גישות השוואתיות, על מתודה בהירה, על "נוכחות" המרצה בשיעור ולא כמו יתר המרצים שבאים להקיא חומר מול סטודנטים מפוהקים. מרצה חריג באיכותו.

הקורסים של פרופ' אייל נווה זוכים להערכות גבוהות מאד גם בפקולטה למשפטים. להלן דוגמה:

שם הקורס: זרמים תרבותיים ואינטלקטואליים בארה"ב המודרנית

משוב הסטודנטים לקורס בשנת תשס"ה

שם הפריט	דירוג
מס' נרשמים	86
מס' משיבים	63 (73%)
הערכה כללית של המרצה	6.57
הערכה כללית של הקורס	6.30
השיעורים היו מאורגנים	6.40
השיעורים היו בהירים	6.51
השיעורים היו מעניינים	6.51
השיעורים עוררו אתגר אינטלקטואלי	5.32
תגובות המרצה לשאלות והערות היו חיוביות	6.30
יחס המרצה לתלמידים היה חיובי	6.51
זמינות המרצה מחוץ לשיעורים	6.00
חומר הקריאה תרם ללמידה בקורס	5.85
עבודות הבית תרמו ללמידה בקורס	6.83
התרגיל/מעבדה תרמו ללמידה בקורס	6.80
רמת התיאום בין התרגיל/מעבדה להרצאות	6.80
אתר הקורס תרם ללמידה בקורס	5.25

גם הסטודנטים הללו לא חוסכים תגובות נלהבות במשוב:

- עושה חשק ללמוד היסטוריה, ולא משפטים...
- מרצה מרשים, רציני ומעניין. אילו רק כל שאר המרצים היו מתקרבים לקרסוליו...
- מרצה גאון בתחום, יודע כל פרט ופרט, ומדבר כאילו נכח בתקופות עליהן הוא מדבר. כל שיעור הוא באמת הנאה וחוויה. אני מעוניין להודות לפקולטה על קורס כל כך מעניין עם מרצה כה מקצועי בתחום.
- קורס מרתק, מרצה בחסד. עוד לא נשמעה דממה כזו בפקולטה למשפטים. כיתה שלמה מרותקת שבוע אחר שבוע. סוף סוף קורס בחירה שמוציא את הסטודנטים מחוץ לעולם המשפטי. ערך מוסף אדיר. כן ירבו.

- איש מקסים ומבריק. נעים ובעל חוש הומור שמתבל את השיעור.
- המרצה הכי מדהים שידעה הפקולטה מימיה. מרתק, מצחיק, חכם, מלא ידע, מקסים ובעל אישיות נדירה. תודה על שנה של כף. לא ברור מה אעשה שנה הבאה בלי השעה חצי הנדירות הללו של הנאה צרופה מלשבת בכיסא ולהקשיב...

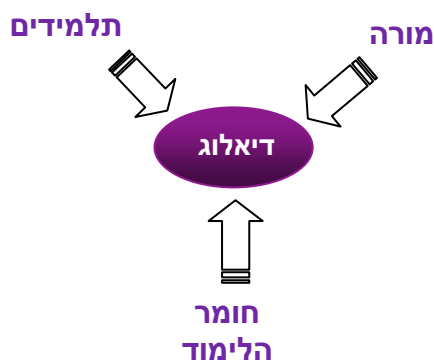
איך הוא עושה זאת?

בשיחתנו עם אייל ביקשנו שיספר על עצמו כמורה:

בהוראה יש במידה רבה ממד של אמנות שלא ניתן לרכישה – או שיש לך או שאין לך. נולדתי להיות מורה. ההוראה אצלי בדם. זה גם עבודה וגם הנאה. אני מורה מ-1974, לימדתי בתיכון לפני שסיימתי BA. לקראת סוף הקיץ אני כבר מתגעגע להוראה, היא חסרה לי.

ש: מהי הוראה בשבילך?

להבדיל מ-name dropping, שזה "הצפה" של מושגים ושמות אשר יוצרת עומס יתר אצל התלמיד, אני משתדל להתחבר לתלמידים, שואל אותם שאלות, מקשיב להם, מתכוון אליהם. בכיתה קטנה המונה 30-40 סטודנטים, אני משתמש בהוראה דיאלוגית. זוהי הוראה אינטראקטיבית הבנויה על שיחות עם התלמידים. הרעיון בבסיס הוראה זו הוא שיש חיבור בין שלושה מרכיבים: תלמיד, מורה וחומר. שלושת המרכיבים נפגשים זה עם זה ו"משוחחים" זה עם זה. בדרך זו חומר הלימוד אינו עומד בפני עצמו, אלא משמעותי ללומד,

מתחבר לעולמו, ולכן הוא יעיל עבורו. חומר הקריאה אף הוא אינו עומד בפני עצמו כמו בספר לימוד, ואני מוסיף עליו נדבכים בהתאם לנסיבות ולצרכים ומקשר לאקטואליה.

מבחינתי האינפורמציה איננה המטרה. הניתוחים שעורכים התלמידים והוויכוחים בכיתה חשובים לי יותר מאשר שינון של עובדות היסטוריות, כי הם אלה שתורמים ללמידה ולהבנה. למשל, אני לא מתעקש להזכיר שבע סיבות למלחמת העולם השנייה, אם שלוש הסיבות שהזכרנו בשיעור הביאו לחידוד יכולת הניתוח של התלמידים מבחינה קוגניטיבית ומבחינה רגשית. בהוראה יש אלמנט של יצירתיות וקבלת החלטות on line הנגזרות מהקונטקסט, אשר מסייע לסטודנטים לעבד את המידע כדי להפוך אותו לידע.

ש: במה מתאפיינת ההוראה שלך בכיתות גדולות?

בכיתה המונה מעל 70 סטודנטים, כבר לא משנה כמה יש בה בדיוק. במצב כזה לא ניתן לפתח דיונים. אילוץ זה מכתוב מאפיין מרכזי בהוראה שלי בכיתות גדולות: אני מהרהר בקול רם, מעלה דילמות, שואל שאלות רטוריות ומשיב עליהן. כל זה במקום לקיים דיון כפי שאני עושה בכיתה הקטנה. אני מאמין שמורה שמסוגל לעשות דיאלוג עם עצמו יכול לחבר גם 300 תלמידים לחומר. הרצאה טובה היא זו שמובילה הרבה אנשים מקרב הלומדים לשוחח עם עצמם במהלכה או בסיומה. התלמיד מהרהר עם עצמו על דברי המרצה ומפתח תובנות משמעותיות תוך כדי שאלות שהוא שואל את עצמו ותשובות שהוא נותן לעצמו. כל

תהליך ההפנמה של הרצאה פרונטלית מתרחש במוחו של הלומד. לעיתים מתרחש הדיאלוג הפנימי הזה תוך כדי השיעור כשהלומד "מתחבר" לאיזה שהיא תובנה שהמרצה הביע, מסכים עמה, מתנגד לה, או בוחן אותה בחטף. לעיתים הדיאלוג הפנימי מתרחש אחרי השיעור כשהלומד מגיב לדברים שזכר מההרצאה ואז עצם התגובה מפיחה בהם חיים, והם הופכים למשמעותיים. אם הרבה מן השומעים ממשיכים לברר לעצמם חלק מהסוגיות והדילמות שהמורה הביע בשיעור, הרי שנוצר כאן רגע דיאלוגי משמעותי גם בסיטואציה של שיעור פרונטלי וגם בפני הרבה אנשים שאינם מסוגלים לנהל ביניהם דיאלוג בזמן השיעור עקב ריבוי מספרם. הדרכים להביא לכך הן: שאלת שאלות רטוריות ומתן תשובות רבות; הדגשת העמדה של המורה כעמדה אחת מני רבות; הפיכת כל נתון לחומר גלם שבעזרתו אפשר לבנות ידע; הבנייה בלתי פוסקת של הקשרים שונים הנובעים משילוב זה או אחר של נתוני הרצאה. כדי לבצע זאת על המורה להיות בקיא בחומר, לדעת כי יש מחלוקות מעניינות ועמדות שונות כלפי הנתונים שהוא מביא, לבצע קשרים מורכבים בין נתונים אלה, ולחבר את משמעותם לעולם הנוכחי של הלומדים.

מעבר לכך אני מקפיד על ההיבטים הבאים:

- בהירות וארגון: אני מקפיד שהסטודנטים ידעו את הכיוון של הרצאה - אני כותב על הלוח או במצגת ראשי פרקים ותתי-פרקים שלאורם השיעור עתיד להתפתח. אני עוצר מדי פעם ומאפשר לשאול שאלות. אני מסכם פרק וקושר אותו לפרק הבא.
- ההרצאה וחומר הקריאה אינם אותו הדבר. אני נותן חומר לקריאה העוסק בנושאים שמעבר להרצאה. מי שקורא מקבל ערך מוסף מעבר להרצאה. בבחינה יש שאלות גם על חומר הקריאה, כך שמי שלא קרא לא יכול להשיב עליהן.

ש: מורים רבים מתקשים באכיפת מטלות קריאה על הסטודנטים. איך אתה מתמודד עם קושי זה?

זה?

תוך כדי השיעור אני בודק האם הסטודנטים עמדו במשימת הקריאה. אני שואל שאלות על הטקסט ותוך כדי כך מבחין מי קרא ומי לא. בכיתות קטנות הציון בקורס אינטגרטיבי: הוא מורכב מציון הבחינה, ציון בעבודה ורמת ההשתתפות בכיתה. הסטודנטים יודעים מראש שאני לוקח בחשבון את ההשתתפות שלהם בכיתה, אשר קשורה ישירות לקריאת החומרים בבית. אני מקפיד ללמוד את שמות התלמידים כך שבסוף הסמסטר אני יכול לקשור שם לאופן ההשתתפות בשיעור. כמו ארבעת המינים, ניתן להבחין בארבעה סוגי תלמידים:

1. תלמידים שקוראים את החומר בבית, וגם משתתפים בדיון הכיתתי – אלה התלמידים שתורמים ויוצאים נשכרים מהדיאלוג.
2. תלמידים שלא קוראים בבית ואינם משתתפים בדיון הכיתתי – מן הסתם אינם תורמים ואינם יוצאים נשכרים מהדיאלוג.
3. תלמידים שקוראים בבית אך לא מדברים בשיעור בשל עכבות שונות שיש להם – אלה בוודאי מרגישים החמצה. חבל לי שמצב זה קורה. אני משתדל לשוחח איתם אישית ומתריע בפניהם שציונם עלול להיפגע.
4. תלמידים שלא קוראים את החומר, אך משתתפים בשיעור כאילו קראו – הם בעצם מנצלים לרעה את השיטה משום שיש להם ביטחון עצמי לדבר על נושאים

שאינן להם בקיאות בהם. בעיני זה הרסני לשיעור ואני משתדל לזהות אותם וליידע אותם
באשר לעמדתו.

בצפייה שערכנו בשיעור של אייל נכחו כ- 30 סטודנטים. בשיעור הייתה השתתפות ערה של
הסטודנטים. ללא ספק חלק ניכר מהם היו תלמידים מסוג 1 - הם דיווחו על טקסט שקראו וגם
תארו ניתוח שלו. בחלק ניכר מהשיעור היה נדמה שניהול השיעור מתבצע לגמרי על ידם –
סטודנטית תארה תקציר של חומר שקראה, הביעה את התייחסותה אליו, וסטודנט הגיב לדבריה.
בהמשך התייחס סטודנט מקבוצה אחרת לחומר קריאה נוסף, וקיבל תגובות מהקהל, ובאופן זה
התנהל רב-שיח קולח. נדגיש כי לכל אמירה של סטודנט אייל הקפיד להוסיף את דבריו, שייך
לקונטקסט, שאל, העמיד בספק, חיזק או עודד, כך שהסטודנטים הרגישו שהפרופסור מקשיב,
מנווט ומדריך אותם הלאה בנבכי החומר.

ש: מהו שיעור לא מוצלח בעיניך?

כשאין כימיה ביני לבין הסטודנטים, כשאנשים לא נכנסים לתהליך של השיעור. אם קרה
שדיברתי 80% מזמן השיעור, אני יוצא בהרגשה שהשיעור היה לא מוצלח.

ש: מאפיינים נוספים של הוראתך?

אני משתמש בהומור. צוחק בעיקר על עצמי, ובשום אופן לא על הסטודנטים. מספר
אנקדוטות על מצבים אישיים שלי, ובכך אני מראה את עצמי אנושי.

סיכום

פרופ' נווה מחובר להוראה בכל נימיו. יש לו משנה סדורה באשר להוראה, אשר משפיעה על סגנון
ההוראה שלו: הוא מתאים את הוראתו לגודל הכיתה – בכיתה קטנה הוא משתמש בהוראה
דיאלוגית, ובכיתה גדולה הוא עושה מאמצים להביא ללמידה משמעותית באמצעות דילמות
ו"חשיבה בקול רם". הוא מאתר סטודנטים שמנסים "לקצר את הדרך" ולהשתתף בדיונים
הכיתתיים מבלי שקראו מראש את חומר הקריאה בבית ובכך מעביר להם מסר שתנאי הכרחי
לביסוס טענותיהם ולקיום דיונים בעלי טעם הוא קריאה של חומר הקריאה. הוא משתדל להימנע
מ"הצפה" של מושגים ועושה מאמצים להתחבר אל הסטודנטים, לשאול אותם שאלות ולהקשיב
להם. הוא מקשר בין החומר בהיסטוריה לבין המאורעות במציאות הנוכחית.

נכתב על ידי:

חגית סלע, נירה חטיבה

יוני 2007